

ПРОФІЛАКТИКА ТА ПСИХОКОРЕКЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглядається теоретичний аспект прояву девіантної поведінки сучасних студентів, методи профілактичної та корекційної роботи з цією категорією молоді у навчальних закладах.

Mariana Hryhorieva

PREVENTION AND PSYCHOLOGICAL CORRECTION OF STUDENTS DEVIANT BEHAVIOUR

This paper outlines the theoretic aspect of the manifestation of deviant behaviour of modern student, methods of prevention and correction work with this category of youth in schools.

Формування в Україні громадянського суспільства, розбудова суверенної, незалежної, демократичної та правової держави вимагає зміни підходів до виховання молодого громадянина. Практика стверджує, що серед студентської молоді зростає кількість соціально дезадаптованих. Ефективність адаптації (зокрема, соціально-психологічної) як однієї з форм соціалізації, значною мірою залежить від того, наскільки адекватно особистість сприймає реалії соціально-психологічного простору (взаємозв'язки, групові процеси, особливості взаємодії та ін.), виявляє рефлексивно-перцептивні можливості, здібності до зміни поведінки і спілкування тощо. Зворотним процесом до соціально-психологічної адаптації є соціально-психологічна дезадаптація особистості [2, с. 237].

У системі виховання існує безліч визначень соціально-дезадаптованих осіб: недисципліновані, важкі, педагогічно занедбані, важковиховувані, з відхиленнями в поведінці, соціально-занедбані, педагогічно-занедбані. Найчастіше ці терміни вживаються як синоніми. Однак, для того, щоб говорити про поведінку з відхиленням, необхідно дати визначення «нормальної поведінки».

Нормальна або гармонійна поведінка характеризується:

- 1) збалансованістю психічних процесів.
- 2) адаптивністю.
- 3) духовністю та самоактуалізацією.

Девіантна поведінка (відхильна поведінка) – поведінка індивіда або групи, яка не відповідає загальноприйнятим нормам, внаслідок чого відбувається порушення цих норм. Проблема девіантної поведінки та її корекції завжди була важливою у педагогії, психології, соціології, кримінології, останнім часом вона набуває масового характеру.

Специфіка студентства як особливої соціально-демографічної групи, актуалізує проблему вивчення девіантності в його середовищі на двох рівнях: суспільства в цілому, та соціального інституту, зокрема вузу.

Перший рівень включає в себе загальні девіації: зловживання алкоголем, наркоманію, правопорушення, проституцію, суїцид і т.д. Характерні для соціуму в цілому, вони найбільш небезпечні, коли мова йде про студентську молодь. Це пов'язано, по-перше, з особливим соціальним статусом, який є інтелектуальною основою суспільства і багато в чому визначає його майбутнє. По-друге, тісна взаємодія студентів один з одним сприяє швидкому поширенню різних відхилень серед даної категорії осіб. Виникнення загальних девіацій в студентському середовищі дослідники пояснюють впливом наступних факторів: тривалою кризою у всіх сферах суспільного життя, психолого-віковими особливостями студентів, соціальним оточенням, негативним впливом ЗМІ, великим навчальним навантаженням в університеті і т.п.

Другий рівень девіантності студентства включає в себе відхилення від формальних норм, прийнятих у вузі: порушення дисципліни, несвоєчасна підготовка навчального матеріалу, платний спосіб здачі сесій, пропуски занять без поважної причини, використання шпаргалок на іспитах і т.д. Ці відхилення пов'язані з навчальним процесом і характерні тільки для студентства, у зв'язку з чим їх можна охарактеризувати як специфічні девіації. У поясненні причин їх виникнення лідирує думка про роль мотивації отримання вищої освіти.

Якщо загальні девіації студентства в тій чи іншій мірі аналізуються соціологами, то специфічні – розглядаються лише епізодично, у рамках конкретно-соціологічних досліджень молоді. Між тим, навіть незначні відхилення від норм, прийнятих у вузі, можуть передувати виникненню делінквентної поведінки, а тому заслуговують на пильну увагу, як і відхилення від загальноприйнятих норм. Такий зв'язок загальних і специфічних девіацій свідчить про одне джерело походження, у зв'язку з чим доцільно вивчати їх в єдності.

У психолого-педагогічній літературі існує диференційований підхід до характеристики поведінки з відхиленням. Зокрема, Л. Зюбін виділяє чотири варіанти поведінки з відхиленням:

1) відхилення, яке не є порушенням загальноприйнятих етичних норм. Це може бути поведінка, яка не відповідає віку дитини при її нормальному психічному розвитку (наприклад, підлітку подобається гратися з дитячими іграшками);

2) порушення загальноприйнятих норм, які не є правопорушенням (наприклад, егоїзм, замкненість, скупість, недовірливість, жорстокість, які, якщо їх не подолати, можуть привести до правопорушення);

3) правопорушення, тобто поведінка, що порушує правові норми, статті адміністративного чи кримінального законодавства;

4) поведінка з відхиленням, що зумовлена патологічними факторами, захворюваннями (може бути у підлітків із психопатологічними рисами особистості, у невротиків, у психічно хворих людей) [1, с. 175].

Для того, аби виявити відхилення у поведінці та провести корекційну роботу в студентських девіантних групах необхідно пройти такі етапи:

1. Формулювання соціально-педагогічної і психологічної проблеми.
2. Висування гіпотез про причини девіантної поведінки.
3. Діагностичний етап.
4. Вибір методів і технологій корекційної роботи.
5. Використання методів, методик і технологій корекційної роботи.
6. Розробка програми.
7. Здійснення цієї програми.
8. Контроль за ходом та ефективністю програми.

Корекція девіантної поведінки є соціально-педагогічним та психологічним комплексом взаємопов'язаних, взаємообумовлених операцій та процедур, спрямованих на регуляцію мотивацій, ціннісних орієнтацій, установок і поведінки особистості, а через неї – на систему різних внутрішніх спонукань, регулюючих і коригувальних особистісних якостей, що характеризують відношення до соціальних дій і вчинків.

Відомий вітчизняний вчений-педагог В. П. Кашенко ще в 30-х роках розробив класифікацію методів корекції. Він об'єднав їх у дві групи: педагогічні та психотерапевтичні [2, с. 207].

Педагогічні методи: 1. Метод громадського впливу (корекція активно-вольових дефектів, корекція страхів, метод ігнорування, метод культури здорового сміху, корекція нав'язливих думок і дій, корекція бродяжництва, самокорекція). 2. Спеціальні або педагогічні методи (корекція недоліків поведінки, корекція нервового характеру) 3. Метод корекції через працю. 4. Метод корекції шляхом раціональної організації колективу.

Психотерапевтичні методи:

1. Навіювання і самонавіювання.
2. Гіпноз.
3. Метод переконання.
4. Психоаналіз.

Найпростішими та найбільш поширеними для профілактики та психокорекції девіацій є такі методи: як фронтальна бесіда, мета якої переконати студентів у помилковості їх поглядів, неправильності поведінки, зокрема, розгляд допущеного студентом вчинку і оцінка його на фоні вже відомого раніше випадку, який отримав правильну оцінку в колективі; індивідуальна робота, ефективність якої залежить від стосунків, які склались між викладачем та студентом; покарання, яке сприяє виробленню уміння долати в собі шкідливі звички, привчає до дисципліни та порядку.

У залежності від різних причин і обставин, які можуть викликати соціальні відхилення, виділяють декілька типів профілактичних заходів: нейтралізуючі, компенсуючі, які запобігають виникненню обставин, що сприяють соціальним відхиленням, які контролюють здійснювану профілактичну роботу та її результати [4].

Ефективність профілактичних заходів визначається наявністю таких умов:

- спрямованість на викорінення джерел дискомфорту як в самій дитині, так і в соціальному й природному середовищі та одночасно на створення умов для набуття неповнолітньою дитиною необхідного досвіду для розв'язання проблем, які постійно виникають;
- озброєння дитини новими навичками, які допомагають досягти поставлених цілей чи зберегти здоров'я;
- розв'язання ще не виниклих проблем, запобігання їх виникненню.

А. Д. Гонеев зазначає, що поєднання індивідуального та колективного педагогічного і психологічного впливу, застосування різних форм, методів і видів позанавчальної діяльності в корекційно-педагогічній та психологічній роботі з підлітками з відхиленою поведінкою посилює її результативність, допомагає зробити процес подолання недоліків у розвитку особистості та девіацій у поведінці підлітків реальним, дієвим, а завдання з формування позитивних якостей його особистості цілком здійсненими [1, с. 77].

Особлива роль у роботі з девіантними студентами відводиться сім'ї. Слід зазначити, що результативність корекції спілкування в сім'ях з девіантною поведінкою залежить від вмілого поєднання як прямого (психологічна освіта батьків), так і опосередкованого (здійснюється через молодь, через організацію спільної діяльності та спілкування дітей і дорослих в сім'ї, в навчальному закладі, за місцем проживання) впливу на сім'ю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гонеев А. Основы коррекционной педагогики : [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. учр. / под ред. В. Сластенина] / А. Гонеев, Н. Лифинцева, Н. Ялпаева. – М. : Академия, 1999. – 280 с.
2. Кашенко В. Педагогическая коррекция : Испр. недостатков характера у детей и подростков : [пособ. для студ. сред. и высш. пед. учеб. зав.] / В. Кашенко. – М. : Изд. «Академия», 2000. – 304 с.
3. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія : навч. посібник для вузів / Л. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2005. – 448 с.
4. Социальная педагогика : курс лекций / под ред. М. Галагузовой. – М. : ВЛАДОС. – 2000. – 416 с.

Світлана Губіна,

ст. викладач,

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

РОБОТА ШКОЛИ З БАТЬКАМИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

У статті розглядаються деякі аспекти сучасного становища дітей в Україні та надаються пропозиції щодо роботи вчителів з батьками, спрямованої на протидію та запобігання насильству в сім'ї.

Svitlana Hubina

SCHOOL WORK WITH PARENTS AS A METHOD OF PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE

The article outlines certain issues of current position of children in Ukraine, provides several suggestions on the work of teachers with parents aimed to prevent domestic violence.

Після закінчення Другої світової війни було укладено більше як 44 міжнародні документи з прав людини. Серед них є один, якому належить особливе місце – Загальна декларація прав людини, прийнята 10.12.1948 р. Генеральною Асамблеєю ООН. Цей документ часто називають Біблією прав людини, Міжнародним каталогом прав людини. Декларація є основою для усієї наступної міжнародної та конституційної нормотворчості в галузі прав людини.

Під правами дитини розуміють чітко окреслені, установлені принципи, положення й закони, що регулюють її життєдіяльність у суспільстві. Права дитини теж сьогодні закріплені у відповідних міжнародних та національних документах.

Базовим документом, спрямованим на захист дітей, є Конвенція про права дитини, прийнята Організацією Об'єднаних Націй 20 листопада 1989 р. Ставлячи підпис під цим документом, уряди багатьох країн (в тому числі і Україна) продемонстрували своє бажання ратифікувати його. Процес ратифікації включає прийняття державою зобов'язань упорядкувати своє національне законодавство відповідно до положень договору. Після ратифікації уряди юридично зобов'язалися виконувати положення Конвенції і нести відповідальність перед міжнародним співтовариством.

Слід визначитися з основним поняттям – «дитина». Під цим терміном розуміють «кожну людську істоту до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше» [1, с. 5]. Таким чином? дитинство – це етап розвитку людини, під час якого вона росте, розвивається, формується відповідно до соціальних, культурних, психологічних і педагогічних умов свого існування.

В Україні завжди був високий рівень інтересу до такої суспільно-гуманітарної проблеми, як права дитини і захист цих прав. Висунення її на передній план політичного, педагогічного й соціального життя зумовлене кількома причинами, до яких можна віднести рух українського суспільства й суспільної думки до громадянського, відкритого правового суспільства.

Друга, не менш важлива причина актуальності цієї проблеми – сучасне становище дітей в Україні. Сьогодні загострюється увага на проблемах виховання, навчання, охорони здоров'я, а також соціального і правового захисту дітей. Лише протягом останніх років зменшилась кількість дошкільних закладів, скоротилась чисельність в них дітей. Недостатньо фінансуються навчальні заклади, слабкою є їхня матеріальна база. Не в повній мірі вирішена проблема залучення до навчання підлітків, які кинули навчатися. Занепокоєння і тривогу викликають негативні тенденції в організації дозвілля, культурного і фізичного